

ارزیابی نقش طبیعت بر تعاملات همسایگی در مجتمع‌های مسکونی (مورد مطالعه: مجتمع مسکونی اکباتان تهران و مجتمع مسکونی پردیسان قم)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۶/۰۴/۱۴ تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۹۶/۰۸/۲۹

محمد بهزادپور (دانشجوی دکتری تخصصی گروه معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت، گیلان، ایران)
یوسف گرچی مهبانی* (دانشیار دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین،
ایران)

جمال‌الدین سهیلی (استادیار دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین، ایران)

چکیده

تأثیرات و کارکردهای متنوعی برای فضاهای سبز و طبیعی شهری برشمرده شده است که یکی از این تأثیرات افزایش تعاملات ساکنان و همسایگان است. اهمیت این موضوع تا حدی است که امروزه توجه به طبیعت و فضاهای سبز شهری و اعمال سیاست‌هایی که مردم شهرها را از مشکلاتی مانند انزوا برهاند و باعث ارتباط ساکنان با یکدیگر شود، از مهم‌ترین وظایف نهادهای شهری است. در این تحقیق دو مجتمع مسکونی اکباتان تهران و پردیسان قم به عنوان نمونه موردی انتخاب شده‌اند و هدف، ارزیابی نقش طبیعت بر روابط همسایگی در این دو مجتمع مسکونی است. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و نتایج به‌دست‌آمده از ۳۸۳ پرسش‌نامه با استفاده از آزمون T نشان می‌دهد در ارتباط با روابط همسایگی، امتیاز مجتمع مسکونی اکباتان برابر با ۳,۰۸ و امتیاز مجتمع مسکونی پردیسان برابر با ۲,۶۶ حاصل شده است و در ارزیابی رضایت از طبیعت و فضاهای سبز، امتیاز اکباتان ۳,۸۱ و پردیسان ۲,۶۱ به دست آمده است. در بررسی رابطه دو متغیر طبیعت با تعاملات همسایگی، نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان می‌دهد رابطه مثبت و معناداری بین این دو متغیر وجود دارد به‌طوری‌که ضریب کلی به‌دست‌آمده برابر با ۰,۶۶۹ بوده است. این مقدار در اکباتان ۰,۶۸۴ و در پردیسان ۰,۵۱۶ به دست آمد که نشان از وجود رابطه قوی‌تر بین این دو متغیر در مجتمع مسکونی اکباتان است. در نهایت در ارزیابی میزان تأثیرگذاری طبیعت و فضاهای سبز بر تعاملات همسایگی، مقدار ضریب تعیین به‌دست‌آمده برای اکباتان ۰,۷۱۷ و پردیسان نیز ۰,۳۸۴ بوده است. در مجموع ضریب تعیین یافته‌های حاصل از ۳۸۳ پرسش‌نامه با مقدار خطای ۰,۰۰۰ برابر با ۰,۶۲۷ حاصل گردید که تأیید کننده تأثیرات مثبت طبیعت و فضاهای سبز بر روابط و تعاملات همسایگی بوده است.

واژه‌های کلیدی: طبیعت، روابط همسایگی، مجتمع مسکونی اکباتان، مجتمع مسکونی پردیسان، قم و تهران

* نویسنده رابط: Gorji@arc.ikiu.ac.ir

مقدمه

افزایش سریع جمعیت شهرها باعث ظهور ویژگی‌های جدیدی در ساختار و عملکرد شهرها شده است (نظم‌فر و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۶). با رشد روزافزون شهرنشینی و تشکیل کلان‌شهرها، جامعه شهری بیش از هر زمانی با مسئله اضمحلال محله و روابط همسایگی مواجه گردیده است و از سویی دیگر، رشد و توسعه شهرنشینی و تغییر در نوع زندگی و پیشرفت تکنولوژی در شهرها، زندگی شهروندان را تغییر داده است و از تجربه‌های روزانه در دنیای طبیعی جدا شده‌اند. تغییر در خانه‌ها، بازارها، محله‌ها، خیابان‌ها، ورود تلویزیون، کامپیوتر و تکنولوژی، فرصت‌های خالی شهروندان را به‌جای بیرون از خانه بودن می‌گیرند و ارتباط شهروندان و طبیعت^۱ را در دنیای امروز قطع نموده است که لازم است این ارتباط دوباره برقرار شود (گلابی و زارع‌زاده‌اردشیر، ۱۳۹۲: ۲۰).

فضاهای سبز شهری از مهمترین کاربری‌های شهری است که از آن همانند ریه‌های تنفسی شهرها یاد می‌شود (ایمانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۵). وجود پارک‌ها و فضاهای سبز عمومی به عنوان نیاز زیستی جوامع برای ارتقای کیفی سطح زندگی شهروندان به یک چالش تبدیل شده است (محمدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۲۶). تحقیقات نشان داده است میان استفاده از طبیعت و فضاهای سبز و مدت حضور افراد در این فضاها، رابطه مستقیم وجود دارد. بنابراین وجود فضای سبز، با بالا بردن استفاده از این‌گونه فضاها و حضور مردم، موجب افزایش سرزندگی و شادابی در افراد می‌شود (Mass, et al, 2009, 587).

تأثیر محیط شهری بر حیات اجتماعی ساکنین شهرها از جنبه‌های مختلفی موضوع مطالعات و بررسی‌های بسیاری است. از جمله مفروضات اصلی این بررسی‌ها این است که یک محیط دلپذیر، مطبوع و امن، باعث افزایش حس سرزندگی و رضایت ساکنان خواهد بود و این خود منجر به بهبود سلامت روانی خواهد شد (Araya et. Al, 2006). در مقابل، محیط طبیعی نامناسب می‌تواند منجر به مشکلات روانی شود. برخی مطالعات نشان داده‌اند که ویژگی‌های محیط طبیعی با نشانه‌های اختلالات روان‌شناختی رابطه دارند (Dalgard and Tambs, 1997; Sampson, 2003; Weich et. Al, 2002)؛ اما تأثیرات طبیعت تنها محدود به پیامدهای فردی نیست بلکه سطوح بالاتر اجتماعی را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. بدین گونه که تغییرات نامطلوب در محیط طبیعی ممکن است به تضعیف اعتماد و یا روابط همبستگی و اجتماعی منجر شود (Araya et. Al, 2006).

^۱ - در این تحقیق منظور از طبیعت به‌طور کلی فضاهای سبز شهری شامل پارک‌ها، بوستان‌ها و... به‌طوری‌که وجود این عناصر همواره با حس سرزندگی شهروندان و بهبود روابط همسایگی میان همسایگان در ارتباط بوده است.

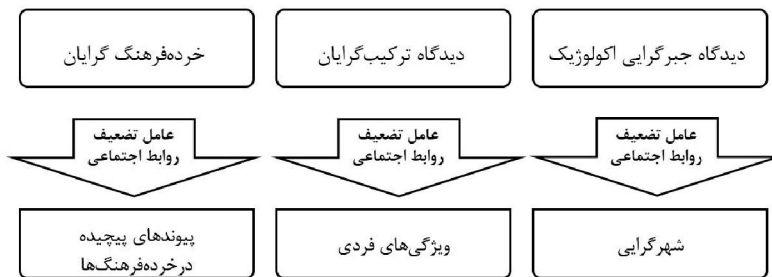
فرهنگ ایران زمین از هزاران سال پیش، با طبیعت سازگار بوده است. آب، باد، خاک و آتش از عناصر چهارگانه‌ای بوده‌اند که همواره مورد توجه ایرانیان بوده و ارزش خاصی برای آن‌ها داشته‌اند. معماری گذشته ایران ابعاد گوناگون طبیعت را در بر می‌گرفت. حضور و لمس طبیعت در محل زندگی، جهت تأمین آرامش روحی و روانی کاربران نقش تعیین کننده‌ای را داشته است که این مهم باعث شده بود دو عنصر اصلی طبیعت (آب و گیاه) در هنر ایرانی، منزلتی والا داشته باشند و از آن‌ها به‌عنوان مظاهر حیات، صفا و مسرت یاد شود (خالقی‌نیا، ۱۳۸۸: ۱۶)؛

اما توسعه شتابان عرصه‌های شهری طی چند دهه اخیر حیات اجتماعی و روابط همسایگی ساکنان را تحت تأثیر قرار داده است و باعث شده توجه معماران و شهرسازان بیشتر بر جنبه‌های کالبدی و فیزیکی شهر معطوف گردد که پیامد این رویکرد تک‌بعدی به توسعه شهری، غافل ماندن از تأثیرگذاری جنبه‌های اجتماعی و روانی فضاهای شهری بر زندگی ساکنان است. ساخت مجتمع‌های مسکونی متعدد با رویکرد صرفاً خوابگاهی (بدون در نظر گرفتن بسیاری از جنبه‌های اجتماعی) در بسیاری از شهرهای بزرگ به منظور پاسخگویی به تقاضای ساکنان و مهاجران، نتیجه همین رشد شتابان شهرهاست. برای نمونه می‌توان به مجتمع مسکونی پردیسان قم اشاره کرد که در ساخت آن بدون توجه به نیازهای اجتماعی، همسایگی و روانی، فضایی خالی از عناصر طبیعی، ساکنان را در خود محصور نموده است. البته در ساخت و طراحی برخی مجتمع‌های مسکونی، عنصر طبیعت و فضاهای سرزنده کاملاً مشهود است. برای نمونه می‌توان مجتمع مسکونی اکباتان تهران را نام برد که در نقطه مقابل مجتمع مسکونی پردیسان قم قرار دارد. بر این اساس مقصود این تحقیق بازشناسی نقش و تأثیر طبیعت بر روابط همسایگی است که می‌تواند حس سرزندگی و شادابی و تعلق مکانی در مجتمع‌های مسکونی را نیز تقویت بخشد.

مبانی نظری

روابط همسایگی و مسائل مربوط به آن در حیطه جامعه‌شناسی شهری طبقه‌بندی می‌شوند، در حوزه جامعه‌شناسی شهری عموماً نظریات عنوان شده در سه دسته قرار می‌گیرند. دیدگاه جبرگرایی اکولوژیک (مربوط به صاحب‌نظرانی چون امیل دورکیم، روبرت ازرا پارک، فردیناند تونیس، گئورگ زیمل، هانری مین، لوئیس ورت و بروس کوئن) معتقد است که شهرگرایی موجب تضعیف روابط اجتماعی شده و با خود عواملی نظیر نابهنجاری‌های اجتماعی را به همراه دارد. آن‌ها معتقد هستند شهر محلی است که در آن نابسامانی اجتماعی، فشار، بیگانگی، بی‌عاطفگی، بی‌هویتی و... وجود دارد؛ اما ترکیب‌گرایان (اسکار لوئیس، دیوید هاروی و

مانوئل کاستلز و...) نظر دیگری دارند؛ آن‌ها معتقدند که عواملی غیر از عوامل اکولوژیکی مانند ویژگی‌های فردی افراد است که این تغییرات را موجب می‌گردد، به نظر آن‌ها تفاوت چندانی بین شهر و روستا وجود ندارد و اگر عوامل اکولوژیک پیامدی هم داشته باشد، بیشتر ناشی از نحوه تأثیر آن بر موقعیت اقتصادی، ویژگی‌های فرهنگی، منزلت خانوادگی و وضعیت تأهل افراد شهرنشین است. در نهایت خرده‌فرهنگ‌گرایان (مانند فیشر) اعتقاد به تضعیف روابط اجتماعی آن‌طور که جبرگرایان و ترکیب‌گرایان عنوان می‌دارند، ندارند؛ آن‌ها شهر را محیطی متفاوت از غیر شهر می‌دانند؛ اما به این امر اعتقادی ندارند که شهر باعث تضعیف روابط همسایگی شده و فردگرایی را باعث می‌گردد، می‌گویند که انسان شهرنشین در شبکه‌های روابط اجتماعی متمایزی از روستا وارد می‌گردد؛ و شهر پر از افرادی است که در پیوندهای پیچیده با خرده‌فرهنگ‌های گوناگون قرار دارند (صدیق سروستانی، ۱۳۹۱).

شکل ۱: دیدگاه‌های اصلی در ارتباط با عامل تضعیف روابط همسایگی

منبع: صدیق سروستانی، ۱۳۹۱

اکثر تعاریفی که از همسایگی شده از دو جزء مهم کالبدی (فیزیکی) و اجتماعی برخوردار بوده و آن را عمدتاً شامل عناصری چون: انسان، مکان، نظام کنش متقابل، هویت مشترک و نمادهای عمومی دانسته است. همسایگی را گاهی تنها به معنای یک منطقه جغرافیایی با ویژگی‌های کالبدی خاص که گروهی از مردم در آن زندگی می‌کنند و زمانی دیگر آن را به معنای نوعی روابط متقابل اجتماعی و یا فعالیت‌های انسانی بکار گرفته‌اند، می‌دانند. ماکس وبر عنوان می‌نماید: روابط همسایگی اساساً عبارت است از روابط متقابل اجتماعی مبتنی بر مساعدت‌های متقابل در وضعیت‌های مختلف اضطراری و بحرانی (وبر، ۱۳۷۵: ۱۹۷ - ۱۹۹).

آثار جامعه‌شناختی طبیعت بر ساکنان

اجتماع و جامعه متشکل از تعداد افرادی تحت عنوان جمعیت است که در مکان‌های خاص و با ویژگی‌های جغرافیایی خاص زندگی می‌کنند؛ اما شهرها امروزه به‌صورت اجتماعی مصنوع که جمعیت یا شهروندان آن به‌صورت مکانیکی و روزمرگی در ارتباط باهم هستند، درآمده است. در این میان عامل و مکانی که می‌تواند این محیط مکانیکی و دلگیر را از این حالت خارج کند و فضای شهری به آن دهد طبیعت و فضای سبز است (رهنمایی، ۱۳۸۲: ۱۷۰-۱۶۹). وجود طبیعت و فضاهای سبز، حس مکان اجتماعی را القا می‌کند. به آدمی اجازه می‌دهند که از دیگران بیاموزد، فرصتی پدید می‌آورند که ارزش‌های فردی و اجتماعی خود را بروز دهد و رشد معنوی خود را ارتقا بخشد. فضاهای سبز محیط طبیعی را به داخل محیط شهری می‌برند (بهرام سلطانی، ۱۳۸۱: ۲۱۳-۲۱۱). وجود این فضاها بین اعضای اجتماع و محیط طبیعی پیرامون رابطه مستحکمی برقرار می‌کنند و شهر را قابل سکونت‌تر و تحمل‌پذیرتر می‌کند (رهنمایی، ۱۳۸۲: ۱۶۹). به‌طور کلی می‌توان آثار جامعه‌شناختی طبیعت و فضای سبز را بر شهروندان به‌صورت زیر بیان کرد:

ایجاد تعاملات اجتماعی بهتر و بیشتر، کسب و شناخت برخی از شاخص‌های اجتماعی (هنجارها، ارزش‌ها، خرده‌فرهنگ‌ها و...)، شکل‌گیری تشکلهای مردمی، انتشار عقاید و افکار ارزشی، افزایش احساس خویشتاوندی و یا منافع واحد، ایجاد محیطی مناسب جهت تفریح در اوقات فراغت و بیکاری (باباپور، ۱۳۷۸: ۶۳)، آشنایی با مفاهیم ارزشی (انسانی) و انتشار افکار و عقاید ارزشی، ایجاد آرامش روحی و روانی، حل چالش‌ها و تنگناهای افراد از طریق تبادل افکار و مشورت‌های دوستانه (صالحی، ۱۳۸۶: ۶۸) و سایر آثار اجتماعی نظیر تقویت روحیه، شخصیت‌سازی و...

آثار مثبت توسعه روابط همسایگی در بسترهای طبیعی و فضاهای سبز

فواید افزایش روابط همسایگی و تعاملات اجتماعی در محیط‌های طبیعی و سبز شهری را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

شکل‌گیری خاطره جمعی: شکل‌گیری خاطرات جمعی در قلمرو سکونتگاه جمعی - یعنی شهر و محله‌های آن - امکان‌پذیر است. شهری که بستر مناسب برای تعامل اجتماعی داشته باشد، توان بیشتری برای ایجاد و ثبت خاطرات جمعی خواهد داشت (میرمقتدایی، ۱۳۸۸: ۸-۷).

انتقال فرهنگ و ایجاد فرصت‌های فرهنگی: محله‌های شهری از گذشته کانون‌های شکل‌گیری هویت فرهنگی و تعلق اجتماعی هستند. ارزش‌ها و هنجارهای محله‌ای، اساس شکل‌گیری هویت فرهنگی است و پیش‌نیاز تقویت و بلوغ این هویت فرهنگی، رشد روابط اجتماعی چهره به چهره و تقویت روابط همسایگی و حس تعلق اجتماعی است.

ایجاد حس تعلق به محله و اجتماع: توجه به مفهوم روابط همسایگی و همسایه بودن از مهم‌ترین راهکارهای پاسخگویی به خواست انسانی در ارتباط با نیاز به وابستگی است. به همین دلیل، توسعه روابط همسایگی و تقویت زندگی اجتماعی در محله از طریق تماس چهره به چهره باعث ایجاد هویت و تعلق مکانی خواهد شد (مطلبی، ۱۳۸۳: ۱۱۰-۱۰۹).

ایجاد هویت فردی و جمعی: رفتارهای جمعی، محصول ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی غالب است. فرد با حضور و رشد یافتن در جمع، علاوه بر هویت فردی، دارای منزلت اجتماعی و روابط مشخصی با دیگران می‌شود و با گرفتن عناصر مشترکی که فرهنگ خوانده می‌شوند، هویت جمعی می‌یابد و با آن‌ها دارای تاریخ مشترک می‌شود (نوذری، ۱۳۸۳: ۵۴).

فعالیت داوطلبانه و مشارکت اجتماعی: مشارکت اجتماعی حد والای داشتن تعاملات اجتماعی است که در آن افراد با داشتن حس تعلق به اجتماع، یکدیگر را در هدف و سرنوشت خویش سهیم می‌دانند و لذا برای انسجام و پایداری اجتماع تلاش می‌کنند (توسلی، ۱۳۶۲: ۸۴).

افزایش بهداشت و سلامت عمومی: سازمان جهانی بهداشت، ارتقاء سلامت را دربرگیرنده آسایش روانی و جسمانی و رفاه اجتماعی به منظور تحقق توانایی‌های فرد، به وجهی که فرد بتواند با فشارهای روانی، اجتماعی، اقتصادی متعارف زندگی روبرو شود و با بهره‌وری به‌گونه‌ای مؤثر به کار و کنش اجتماعی پردازد تلقی می‌کند. این هدف کلان بدون ارتقای ابعاد زندگی و روابط اجتماعی و همسایگی در شهر، به وجه مطلوب محقق نمی‌شود (صادقیان، ۱۳۸۳: ۱).

کاهش جرائم و افزایش امنیت: امنیت مطلوب در محله‌های مختلف، بدون مشارکت مؤثر شهروندان و همکاری آن‌ها با نهادهای مسئول به‌طور شایسته تأمین نمی‌شود. روابط اجتماعی پیوسته میان همسایگان و ساکنان محله، به‌نوعی نظارت مؤثر بر انواع فعالیت‌ها را فراهم می‌آورد.

شکل ۲: آثار مثبت توسعه روابط همسایگی در بسترهای طبیعی و فضاهای سبز
منبع: (صادقیان، ۱۳۸۳؛ توسلی، ۱۳۶۲؛ نوذری، ۱۳۸۳؛ مطلبی، ۱۳۸۳؛ میرمقننایی، ۱۳۸۸)

تجارب خارجی در ارتباط با تأثیری که طبیعت و فضاهای سبز شهری می‌توانند بر تعاملات همسایگان داشته باشند می‌توان به این نمونه‌ها اشاره کرد: مطالعه شورای بهداشت هلند نشان می‌دهد استفاده از فضاهای سبز و طبیعت شهری با ارتباطات و پیوندهای اجتماعی همبستگی مثبتی دارد. مطالعه‌ای در انگلیس، نشان می‌دهد که بوستان‌ها فضایی برای گرد هم آمدن اجتماعات مختلف فراهم می‌کنند. علاوه بر این، این‌گونه فضاها فرصتی را برای ارتباط منظم غیررسمی افراد و گروه‌های مختلف فراهم می‌کند (Dines et al, 2006)، مطالعه دیگری در انگلستان نشان می‌دهد افراد در پارک‌ها و بوستان‌های عمومی با یکدیگر به صورت غیررسمی و صمیمی‌تر رفتار می‌کنند. جرمن، کیاری و سیلند (۲۰۰۴) به ایجاد کنش متقابل و انسجام اجتماعی بین طبقات اجتماعی به عنوان کارکرد اجتماعی فضاهای سبز شهری اشاره کرده‌اند. همچنین رابطه مثبتی بین یکپارچگی اجتماعی افراد محله و قرار گرفتن در معرض فضاهای سبز مشترک وجود دارد. احداث باغ‌های شهری یا محلی اغلب ابزاری برای بهبود اجتماعات محلی و گذاران اوقات فراغت و تفریح در نظر گرفته می‌شود. باغ‌های محلی باعث بهبود نگرش ساکنان به محله خود و تقویت سازمان‌دهی محلی و شبکه‌های اجتماعی همسایگی می‌شود (Scotland Greenspace, 2008: 24).

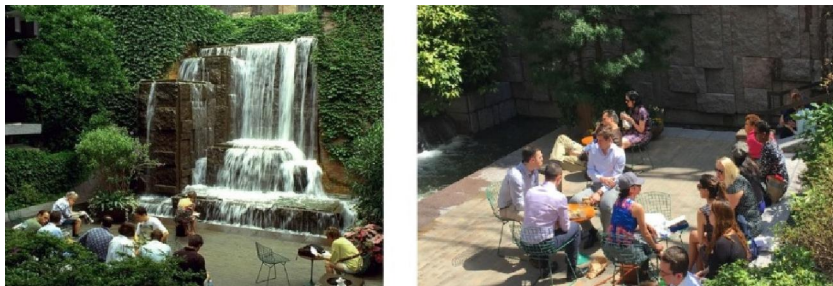
همچنین از نمونه پارک‌ها و فضاهای طبیعی ایجاد شده به منظور توسعه تعاملات اجتماعی و روابط همسایگی، می‌توان به دو نمونه پارک واشینگتن و گرین‌اکر در آمریکا اشاره کرد.

پارک واشینگتن: این پارک با مساحت حدود ۳۹۵۰۰ مترمربع، یکی از مکان‌های معروف شهر نیویورک است که با استقبال ساکنان شهر و جهانگردها به عنوان فضای عمومی موفق شناخته شده است. آب‌نمای مرکزی به عنوان عنصری طبیعی و طاق‌نمای ورودی شمالی، دو ویژگی شاخص این پارک هستند که در محور اصلی پارک در ارتباط مستقیم با یکدیگر قرار گرفته‌اند (تصویر ۱). تعریف این دو عنصر شاخص در ارتباط مستقیم با یکدیگر، زمینه‌ای برای جمع شدن ساکنان و افزایش تعاملات ایجاد کرده است (سوزنچی و تریوه، ۱۳۹۰: ۱۱۶).

تصویر ۱: پارک واشینگتن و دو عنصر اصلی آن (فواره و طاق‌نمای ورودی) برای تعاملات ساکنان
منبع: (https://en.wikipedia.org/wiki/Washington_Square_Park)

پارک گرین‌اکر: این پارک را «گروه ساساکی» به سبک مدرن در شهر نیویورک آمریکا در سال ۱۹۷۱ با مساحت ۶۷۰ مترمربع در میان ساختمان‌های بلند ساختند. این پارک ورودی تعریف شده مشخص و با هویتی دارد که با دعوت‌کنندگی زیاد، ساکنان محل و عابران پیاده را به داخل فضای پارک فرا می‌خواند. وجود عنصر آب و نهری که از ابتدای ورودی به فضای داخلی پارک روان است، در ایجاد پویایی فضای ورودی و تشویق افراد برای ورود به پارک نقش قابل توجهی دارد (تصویر ۲). آبشار با ارتفاع ۲٫۷ متر به عنوان عنصری طبیعی، با ایجاد منظر زیبا و صدای جذاب که از ایجاد آبخاری پلکانی با ارتفاع‌های مختلف پدید آمده است، در جذب افراد به پارک و گسترش تعاملات بین ساکنان نقش قابل توجهی دارد (سوزنچی و تریوه، ۱۳۹۰: ۱۲۰-۱۱۸).

تصویر ۲: پارک گرین‌اگر و شکل‌گیری تعاملات اجتماعی در گروه‌های دو تا چهار نفره
منبع: (http://greenacrepark.org) (https://tclf.org/landscapes/greenacre-park)

روش‌شناسی

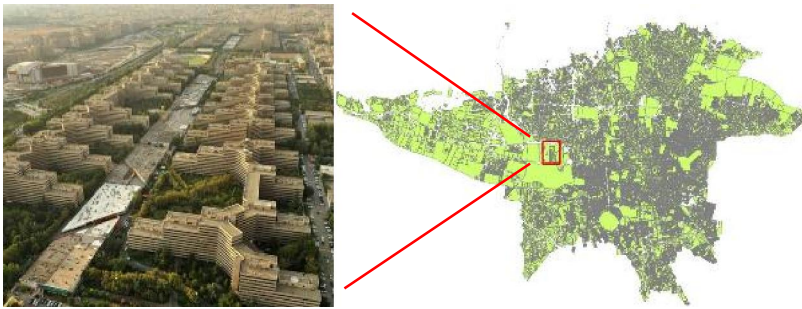
روش پژوهش حاضر توصیفی - تحلیلی و جمع‌آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و پیمایشی است که در روش پیمایشی از پرسش‌نامه استفاده شده است. پرسش‌نامه‌ای که در بین شهروندان توزیع و تکمیل شده‌اند. با توجه به جمعیت محدوده مورد مطالعه (اکباتان و پردیسان) که حدود ۱۵۰ هزار نفر است، تعداد حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران برابر با ۳۸۳ نفر محاسبه شد. برای برآورد حجم نمونه در هر مجتمع مسکونی، با توجه به تعداد جمعیت هر مجتمع از نمونه‌گیری خوشه‌ای متناسب با حجم (pps^۱) استفاده شد که بر این اساس در اکباتان ۲۵۵ پرسش‌نامه و در پردیسان ۱۲۸ پرسش‌نامه تکمیل گردید. البته قبل از تکمیل نمودن پرسش‌نامه‌ها روایی آن توسط متخصصین مورد تأیید قرار گرفت. در ادامه نیز تعداد ۲۸ پرسش‌نامه در اکباتان و ۱۸ پرسش‌نامه در پردیسان تکمیل و وارد نرم‌افزار SPSS گردید و برای سنجش پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. مقدار ضریب آلفای کرونباخ برای متغیرهای تحقیق بیشتر از مقدار ۰,۷ و برابر با ۰,۹۱ به دست آمده است که نشان از پایایی مناسب متغیرهای پرسشنامه است. به منظور تجزیه و تحلیل یافته‌های حاصل از پرسش‌نامه، از آزمون T تک نمونه‌ای، آزمون همبستگی پیرسون و آزمون آنوا یا تحلیل واریانس در نرم‌افزار SPSS بهره گرفته شد.

1. Proportional Population Sampling(pps)

معرفی محدوده مطالعاتی

مجتمع مسکونی اکباتان تهران

مجتمع مسکونی اکباتان در ناحیه ۶ منطقه ۵ شهرداری تهران، یکی از فضاهای مسکونی است که گروهی با پایگاه اقتصادی متوسط را در خود جای داده است. این محیط سکونتی به عنوان یکی از بزرگ‌ترین مجتمع‌های مسکونی خاورمیانه از ۳ فاز و ۳۳ بلوک و بیش از صد هزار نفر جمعیت تشکیل شده است (اشرافی، ۱۳۸۳: ۱۵). اکباتان به‌عنوان یکی از نخستین تجربیات در زمینه ساخت مجتمع‌های بزرگ‌مقیاس برای اسکان طبقه متوسط شهری و مصداق بارز سیاست بلندمرتبه‌سازی و استفاده بهینه از زمین است. این مجتمع مسکونی یکی از محدود محلات شهری در تهران است که ساختمان‌های آن نمای یکسانی دارند. این ساختمان‌های یکسان مساحت زیادی را اشغال کرده‌اند و به‌نوعی در میان فضای سبز نیز محصور هستند (پایگاه اینترنتی شهرک اکباتان).

شکل ۶: محدوده جغرافیایی مجتمع مسکونی اکباتان تهران

منبع: وبسایت شهرک مسکونی اکباتان

مجتمع مسکونی پردیسان قم

پردیسان نام منطقه هشتم شهرداری قم است که در جنوب غربی شهر قم قرار دارد و حدود ۱۱ کیلومتر تا مرکز شهر قم فاصله دارد. این منطقه در سال ۱۳۷۷ توسط وزارت مسکن و شهرسازی تأسیس شد و در سال ۱۳۹۰ به یکی از مناطق شهرداری قم تبدیل شد. این منطقه در سرشماری سال ۱۳۹۵ حدود ۵۰ هزار نفر جمعیت داشته و به علت وجود مسکن مهر قم در این ناحیه به سرعت بر جمعیت آن افزوده می‌شود (وبسایت شهرداری قم، ۱۳۹۵). ساخت یک مجتمع مسکونی برای قم که تمام ویژگی‌های یک شهر اقماری خوب را داشته باشد، از اهداف

مؤسسان این شهرک بود اما روند شکل‌گیری آن در سال‌های گذشته رضایت کامل مردم را جلب نکرده است و کمبود فضای سبز یکی از عمده‌ترین مشکلات این مجتمع به شمار آید.

شکل ۷: محدوده جغرافیایی مجتمع مسکونی پردیسان قم

منبع: گوگل مپ

بحث و یافته‌های تحقیق

به منظور ارزیابی نقش طبیعت بر تعاملات همسایگی در مجتمع‌های مسکونی سؤالات پرسش‌نامه در ۳ قسمت طراحی گردید. ابتدا میزان روابط و تعاملات همسایگی با استفاده از ۱۲ گویه مورد سنجش قرار گرفت (جدول ۱)، سپس میزان رضایت از وضعیت طبیعت و فضاهای سبز مجتمع مسکونی ساکنان با استفاده از ۱۲ گویه ارزیابی شد (جدول ۲). در نهایت با توجه سؤالات مطرح شده به بررسی ارتباط بین این دو متغیر پرداخته شده است.

جدول ۷: گویه‌های سنجش روابط همسایگی

ردیف	گویه
N1	آیا علاوه بر دیدن همسایه‌ها با آن‌ها سلام و علیک هم دارید؟
N2	میزان رفت‌وآمد شما با همسایگانتان به چه میزان است؟
N3	به‌طور متوسط چقدر با همسایگانتان گپ و گفت دارید؟
N4	آیا در مواقع ضروری و تصمیم‌گیری با همسایگانتان مشورت می‌کنید؟
N5	در صورت برگزاری مراسم، جشن یا... همسایگانتان به چه میزان به شما کمک می‌کنند؟
N6	شما به چه میزان در صورت برگزاری مراسم، جشن یا... به همسایگانتان کمک می‌کنید؟
N7	چقدر با همسایگان خود به فضاهای طبیعی و سبز (پارک و...) محله زندگی‌تان می‌روید؟
N8	در صورت نیاز، چقدر وسایلتان را با اطمینان به همسایه‌تان قرض می‌دهید یا قرض می‌گیرد؟
N9	به چه میزان با همسایگان خود به مکان‌های تفریحی می‌روید؟
N10	دیگر اعضای خانواده شما به چه میزان با همسایگان ارتباط دارند؟
N11	میزان علاقه شما به برقراری ارتباط با همسایگانتان چقدر است؟
N12	به‌طور کلی به چه میزان با همسایگانتان رابطه دارید؟

منبع: نگارندگان

جدول ۸: گویه‌های سنجش وضعیت رضایت از طبیعت و فضاهای سبز

ردیف	گویه
G1	میزان تأثیرات روحی و روانی حاصل از فضای سبز محل سکونتتان بر شما به چه میزان است؟
G2	به نظر شما، فضاهای سبز و طبیعی محله‌تان، چه میزان بر سلامت جسمی ساکنان اثر می‌گذارد؟
G3	میزان رضایتمندی شما از ارزش‌های زیبایی‌شناختی فضای سبز این محله به چه میزان است؟
G4	آیا افزایش مساحت فضای سبز بر میزان رضایتمندی شما از محل سکونتتان تأثیرگذار است؟
G5	فضای سبز محل زندگی‌تان را به چه میزان مکان مناسبی برای برقراری روابط همسایگی می‌دانید؟
G6	میزان رضایت شما از وضعیت عناصر طبیعی (مثل وجود آب، درخت، حوضچه و فواره، گل و...) در فضاهای سبز محله‌تان چقدر است؟
G7	چقدر از امکانات فضاهای طبیعی و سبز این محله رضایت دارید؟ (مثل نیمکت‌ها، روشنایی در شب، فضاهای بازی کودکان، امکانات، وسایل ورزشی و...)
G8	دسترسی شما به فضاهای سبز محله زندگی‌تان به چه میزان است؟
G9	فضاهای طبیعی و سبز محله‌تان را تا چه اندازه مکانی مناسب برای <u>استراحت</u> می‌دانید؟
G10	فضاهای طبیعی و سبز محله‌تان را تا چه اندازه مکانی مناسب برای <u>ورزش</u> می‌دانید؟
G11	فضای طبیعی و سبز محله‌تان را تا چه اندازه مکانی مناسب برای <u>تفریح و گذاران فراغت</u> می‌دانید؟
G12	به‌طور کلی میزان رضایت شما از وضعیت طبیعت و فضای سبز محل زندگی‌تان چقدر است؟

منبع: نگارندگان

در ادامه نتایج به‌دست‌آمده از آزمون‌های آماری در قالب جداول و توضیحات مربوطه آورده شده است. در جدول ۵ میانگین به‌دست‌آمده از وضعیت روابط همسایگی با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای نشان داده شده است.

جدول ۹: میانگین به‌دست‌آمده از آزمون T برای سنجش وضعیت روابط همسایگی

نتیجه	ارزش تست = ۳		انحراف معیار	میانگین	مجتمع مسکونی
	مقدار آماره t	مقدار خطا (sig)			
تأیید	۱,۴۴	۰,۰۰۰	۰,۹۰۲	۳,۰۸	اکباتان
تأیید	۳,۵۴	۰,۰۰۰	۰,۵۷۸	۲,۶۶	پردیسان

منبع: یافته‌های تحقیق

نتیجه آزمون T تک نمونه‌ای در سطح معناداری ۹۵ درصد و با سطح خطای ۰,۰۰۰ مشخص می‌سازد وضعیت روابط همسایگی در مجتمع مسکونی اکباتان وضعیت بهتری نسبت به مجتمع مسکونی پردیسان دارد. با توجه به اینکه سؤالات پرسش‌نامه بر اساس طیف ۵ گزینه‌ای

لیکرت (از خیلی زیاد با امتیاز ۵ تا خیلی کم با امتیاز ۱) طراحی شده بود، میانگین پاسخگویی عدد ۳ در نظر گرفته می‌شود. بدین معنی که امتیاز بالاتر از عدد ۳ نشان‌دهنده وضعیت متوسط به بالا و امتیاز کمتر از عدد ۳ نیز نمایانگر وضعیت پایین‌تر از حد متوسط است. در ارتباط با روابط و تعاملات همسایگی، این امتیاز برای مجتمع مسکونی اکباتان برابر با ۳,۰۸ و برای مجتمع مسکونی پردیسان برابر با ۲,۶۶ حاصل شد. با توجه به اینکه این پژوهش به دنبال بررسی تأثیرگذاری طبیعت بر تعاملات همسایگی در مجتمع‌ها مسکونی بوده، کمبود وجود فضاها و امکانات مناسب برای تعاملات همسایگی در فضاهای طبیعی و سبز پردیسان از دلایل اصلی کم بودن این‌گونه تعاملات در این مجتمع مسکونی است.

تصویر ۳: عدم وجود بستر طبیعی مناسب برای برقراری روابط همسایگی در پردیسان
 تصویر ۴: وجود بستر طبیعی مناسب برای برقراری روابط همسایگی در اکباتان
 منبع: بازدیدهای میدانی نگارنده

در ادامه نتیجه به‌دست‌آمده از آزمون T تک نمونه‌ای به منظور سنجش میزان رضایت ساکنان مجتمع‌های مسکونی اکباتان و پردیسان در جدول ۶ آورده شده است.

جدول ۱۰: میانگین به‌دست‌آمده از آزمون T برای سنجش وضعیت رضایت از طبیعت

نتیجه	ارزش تست = ۳		انحراف معیار	میانگین	مجتمع مسکونی
	مقدار خطا (sig)	مقدار آماره t			
تأیید	۰,۰۰۱	۲,۲۲	۰,۸۰۴	۳,۸۱	اکباتان
تأیید	۰,۰۰۱	۱,۶۵۴	۰,۵۸۴	۲,۶۱	پردیسان

منبع: یافته‌های تحقیق

همان‌طور که در جدول ۶ مشخص است، در سطح معناداری ۹۵ درصد و با سطح خطای ۰,۰۰۱ امتیاز نهایی برای سنجش وضعیت رضایت از طبیعت در اکباتان ۳,۸۱ و در پردیسان ۲,۶۱ به‌دست‌آمده است که نشان‌دهنده وضعیت مناسب‌تر اکباتان نسبت به پردیسان به لحاظ

رضایت از طبیعت موجود در مجتمع مسکونی است. در اکباتان وجود عناصر طبیعی و فضاهای سبز بر ساختمان‌های مجتمع احاطه و چیرگی یافته و تنوع و چشم‌انداز بصری زیبایی را ایجاد کرده است. در حالی که در پردیسان وضعیتی کاملاً متضاد با اکباتان شکل گرفته است و شاهد تسلط کامل سیمان و سنگ و فضاهای خشن در سیمای بصری مجتمع هستیم که قادر به ایجاد هیچ‌گونه شادابی، سرزندگی و روابط همسایگی برای ساکنان نیست. ساختمان‌ها کاملاً مسلط بر فضاهای طبیعی و سبز هستند و هیچ‌گونه ابتکاری در تنوع، زیبایی و شادابی فضاهای طبیعی این مجتمع صورت نگرفته است که مسلماً ساکنان را از داشتن محیطی سرزنده، و محیط را از داشتن ساکنانی سرزنده همراه با روابط و تعاملات همسایگی و اجتماعی پویا محروم می‌کند.

تصویر ۶: وضعیت طبیعت و فضاهای سبز در اکباتان

تصویر ۵: وضعیت طبیعت و فضاهای سبز در پردیسان

منبع: بازدیدهای میدانی نگارنده

با بررسی وضعیت موجود روابط همسایگی و رضایت از فضاهای سبز موجود در مجتمع‌های مسکونی اکباتان و پردیسان، این نتیجه حاصل گردید که هم روابط همسایگی و هم رضایت از وضعیت طبیعت و فضاهای سبز در مجتمع مسکونی اکباتان وضعیت مناسب‌تری نسبت به مجتمع مسکونی پردیسان دارد. اینک به منظور بررسی رابطه‌ی معناداری که ممکن است بین این دو متغیر وجود داشته باشد، از آزمون همبستگی پیرسون بهره گرفته شده است تا اولاً مشخص گردد که آیا رابطه معناداری بین این دو متغیر (طبیعت و روابط همسایگی) برقرار هست یا خیر؟ ثانیاً در صورت وجود رابطه معنادار، این رابطه از نوع مثبت (مستقیم) است یا منفی (معکوس). نتایج به دست آمده در جداول ۷ و ۸ نشان داده شده است.

جدول ۱۱: ضریب همبستگی برای سنجش رابطه طبیعت و روابط همسایگی در اکباتان و پردیسان

شرح	ضریب پیرسون	فراوانی	Sig	نوع ارتباط
اکباتان	۰,۶۸۴	۲۵۵	۰,۰۰۰	مثبت و معنادار
پردیسان	۰,۵۱۶	۱۲۸	۰,۰۰۰	مثبت و معنادار

منبع: یافته‌های تحقیق

نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان می‌دهد در سطح معناداری ۹۹ درصد و با سطح معناداری ۰,۰۰۰ رابطه مثبت و معنادار بین دو متغیر طبیعت و روابط همسایگی در دو مجتمع وجود دارد. به عبارت دیگر می‌توان گفت به احتمال ۹۹ درصد بین این دو متغیر رابطه معناداری وجود دارد و این رابطه نیز از نوع مثبت یا مستقیم است. بدین معنی که به هر میزانی که وضعیت فضاهای طبیعی و سبز در مجتمع‌های مسکونی اکباتان و پردیسان بهبود یابد و میزان رضایت از این فضاها بالاتر رود، افزایش روابط و تعاملات همسایگی را به دنبال دارد. این رابطه خود را در مجتمع مسکونی اکباتان قوی‌تر نشان داده است. به طوری که ضریب به دست آمده در اکباتان ۰,۶۸۴ به دست آمده و در پردیسان نیز برابر با ۰,۵۱۶ حاصل شده است.

جدول ۱۲: ضریب همبستگی کلی برای سنجش رابطه طبیعت و روابط همسایگی

روابط همسایگی	طبیعت		
۰,۶۶۹	۱	ضریب پیرسون Sig	طبیعت
۰,۰۰۰			
۳۸۳	۳۸۳		
۱	۰,۶۶۹	ضریب پیرسون Sig	روابط همسایگی
	۰,۰۰۰		
۳۸۳	۳۸۳		

منبع: یافته‌های تحقیق

همچنین مجموع ۳۸۳ پرسش‌نامه نیز نشان می‌دهد در سطح معناداری ۰,۰۰۰ این ضریب مثبت و برابر با ۰,۶۶۹ به دست آمده که نشان‌دهنده وجود رابطه مثبت بین این دو متغیر است. دلیل وجود این رابطه مثبت و معنادار این است که در واقع طبیعت و فضاهای سبز می‌تواند بستر بسیار مناسبی برای شکل‌گیری یا تقویت روابط و تعاملات همسایگی باشد و به عنوان یک عامل مؤثر و مثبت در این زمینه ظاهر شود. تا زمانی که بستر مناسبی برای روابط همسایگی وجود نداشته باشد، بالطبع نمی‌توان از شکل‌گیری و تقویت روابط و تعاملات همسایگی در مجتمع‌های مسکونی سخن گفت. بنابراین فضاهای طبیعی و سبز شهری می‌تواند به عنوان عرصه‌ای برای تعاملات اجتماعی، ساکنان را به سمت ارتباطات همسایگی سوق دهند. در واقع این فضاها به نوعی تبلور ماهیت زندگی جمعی هستند و موجب فراهم آمدن موقعیت‌ها و بستری برای معاشرت و تقابل اجتماعی ساکنین می‌شوند و به خصوص در مجتمع‌های مسکونی بلندمرتبه، مکان‌های ضروری هستند که ساکنان را قادر به برقراری تعاملات اجتماعی و شناختی می‌سازند. البته بسترهای شکل‌گیری روابط همسایگی ممکن است مکان‌ها و

کاربری‌های مختلفی باشند که همان‌طور که گفته شد در این تحقیق بسترهای طبیعی و فضاهای سبز مورد توجه بوده است. بنابراین در ادامه به منظور بررسی اینکه طبیعت و فضاهای سبز به چه میزان بر تعاملات همسایگی در مجتمع‌های مسکونی تأثیرگذار بوده‌اند، از ۷ گویه استفاده شده که در جدول ۹ این گویه‌ها آورده شده است.

جدول ۱۳: گویه‌های سنجش تأثیر طبیعت و فضاهای سبز بر روابط همسایگی

ردیف	گویه‌ها
R1	فرض کنید در خانه بیکار هستید، یکی از همسایگان شما را به قدم زدن و گپ و گفت در فضای سبز محله دعوت می‌کند؛ به احتمال چند درصد دعوت وی را قبول می‌کنید؟
R2	چقدر با این جمله موافقت می‌کنید؟ فضاهای سبز و طبیعی و بوستان‌های محله بهترین مکان برای دور هم بودن همسایگان و ساکنان است.
R3	چقدر ترجیح می‌دهید وقتتان را با همسایگان در فضاهای طبیعی و سبز محله بگذرانید؟ (در مقایسه با سایر مکان‌ها مثل پاساژهای تجاری، خانه، ورزشگاه و...)
R4	چقدر علاقه دارید در مراسمات و گردهمایی‌هایی که با حضور ساکنان و همسایگان در فضاهای طبیعی و سبز محله‌تان برگزار می‌شود شرکت کنید؟
R5	چه میزان از روابط و تعاملات شما با همسایگان در فضاهای طبیعی و فضاهای سبز محل زندگی‌تان (مثل پارک، بوستان و...) صورت می‌گیرد؟
R6	فضاهای طبیعی و سبز محل زندگی‌تان را به چه میزان مکان مناسبی برای برقراری روابط اجتماعی و همسایگی می‌دانید؟
R7	وجود فضاهای طبیعی و فضاهای سبز، به چه میزان در افزایش روابط شما با همسایگان تأثیر داشته است؟

منبع: نگارندگان

برای تجزیه و تحلیل این پرسش‌نامه از آزمون آنوا یا تحلیل واریانس بهره گرفته شده است. نتایج به دست آمده از این آزمون در جدول ۱۱ مشاهده می‌شود.

جدول ۱۴: تأثیر عملکرد طبیعت و فضاهای سبز بر تعاملات همسایگی

شرح	مقدار ضریب تعیین R2	مقدار خطا
اکباتان	۰,۷۱۷	۰,۰۰۰
پردیسان	۰,۳۸۴	۰,۰۰۰
مجموع	۰,۶۲۷	۰,۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق

نتایج حاصله بیانگر وجود تأثیر معنادار طبیعت و فضاهای سبز بر تعاملات و روابط همسایگی است ($p > 0,05$). عملکرد طبیعت در مجتمع مسکونی اکباتان با مقدار خطای ۰,۰۰۰ و با مقدار ضریب تعیین ۰,۷۱۷ نشان‌دهنده تأثیر بسیار زیاد طبیعت بر تعاملات

همسایگی در این مجتمع مسکونی است. این ضریب برای مجتمع مسکونی پردیسان برابر با ۰,۳۸۴ حاصل شده است. این مقدار هرچند نشان‌دهنده تأثیر اندک طبیعت بر تعاملات همسایگی در پردیسان است، ولی این نکته را مشخص می‌سازد که طبیعت و فضاهای سبز اندک پردیسان، تأثیرات خود را بر روابط و تعاملات همسایگی و اجتماعی، ولو اندک، گذاشته است. در واقع با توجه به اینکه میزان رضایت ساکنان پردیسان از طبیعت و فضاهای سبز محل زندگی خود نسبت به ساکنان اکباتان، پایین‌تر از حد متوسط به دست آمده، میزان تأثیرات طبیعت بر روابط همسایگی نیز کاهش یافته است. چرا که ساکنان برای برقراری روابط نیاز به فضاها و مکان‌های مناسبی دارند تا در آنجا علاوه بر اینکه به تفریح، استراحت، ورزش و... بپردازند، قادر به گفتگو و تعاملات با همسایگان و تقویت این‌گونه روابط نیز باشند. همچنین مقدار ضریب تعیین تأثیر طبیعت بر روابط همسایگی در مجموع یافته‌های حاصل از ۳۸۳ پرسش‌نامه، برابر با ۰,۶۲۷ به دست آمد که نشان‌دهنده تأثیر معنادار عناصر طبیعی و فضاهای سبز موجود در مجتمع‌های مسکونی بر روابط و تعاملات همسایگی است.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

با در نظر گرفتن ملزومات زندگی امروزی (سرعت، شلوغی و آلودگی صوتی، پیشرفت‌های تکنولوژیکی و کم‌رنگ شدن ارتباطات نزدیک عاطفی و...) لزوم توجه به عناصری که در برقراری تعاملات اجتماعی و همسایگی مؤثر باشد بیش‌ازپیش اهمیت یافته است. بر این مبنای طبیعت و فضاهای سبز به‌عنوان عاملی که می‌تواند پویایی اجتماعی افراد را سبب شود مورد توجه این تحقیق بوده است. از این‌رو در این تحقیق سعی گردید تا به ارزیابی نقش طبیعت بر تعاملات همسایگی در مجتمع‌های مسکونی اکباتان تهران و پردیسان قم پرداخته شود.

آنچه به دست آمد، نشان از وضعیت بهتر روابط همسایگی و طبیعت و فضاهای سبز در اکباتان نسبت به پردیسان داشت. در بررسی رابطه دو متغیر طبیعت با تعاملات همسایگی، نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد رابطه معناداری بین متغیرها وجود دارد به‌طوری‌که در سطح معناداری ۰,۰۰۰ این ضریب برابر با ۰,۶۶۹ حاصل گردید که نشان‌دهنده رابطه مستقیم و مثبت بین رضایت از طبیعت با تعاملات اجتماعی دارد. این ضریب در هر دو مجتمع مسکونی مثبت بوده به‌طوری‌که ضریب همبستگی پیرسون در اکباتان ۰,۶۸۴ و در پردیسان ۰,۵۱۶ به دست آمد که نشان از وجود رابطه قوی‌تر بین این دو متغیر در مجتمع مسکونی اکباتان است و دلیل آن نیز وضعیت مناسب طبیعت و عناصر طبیعی و فضاهای سبز در این مجتمع بوده است. البته این نکته مهم را باید بیان کرد که نمی‌توان صرفاً طبیعت و فضاهای سبز را عاملی برای

تعاملات و روابط همسایگی در نظر گرفت. زیرا در شکل‌گیری و تقویت این روابط عوامل متعددی تأثیرگذارند و این تحقیق با توجه به هدف خود، تنها به بررسی نقش طبیعت بر تعاملات همسایگی پرداخته است. بنابراین در انتها به منظور بررسی اینکه طبیعت و فضاهای سبز به چه میزان بر تعاملات همسایگی در مجتمع‌های مسکونی تأثیرگذار بوده‌اند از آزمون آنوا یا تحلیل واریانس استفاده شد که نتایج نشان از تأثیر معنادار طبیعت و فضاهای سبز بر تعاملات و روابط همسایگی داشت. مقدار ضریب تعیین به‌دست‌آمده برای اکباتان ۰,۷۱۷ و پردیسان ۰,۳۸۴ بوده است. در واقع در فضاهای سبز اکباتان، روابط، تعاملات و دیدارها بسیار زیاد شکل می‌گیرد. تعبیه نیمکت‌هایی در محوطه سبز لابه‌لای بلوک‌ها، محیط مناسبی را برای استراحت و روابط ساکنان فراهم آورده و کسانی که از پیاده‌روی خسته شده‌اند یا همسایگانی که قصد گپ و گفت داشته باشند، از این نیمکت‌ها استفاده می‌کنند. صبح‌ها سالمندان از روی این نیمکت‌ها به مشاهده بازی نوه‌های خود می‌پردازند و مراقب آن‌ها هستند و شب‌ها با دوستان خود به گفتگو می‌پردازند. البته این فضا چون محدود و باریک است و همچنین نمی‌توان در آن حرکت کرد (قدم‌زنی)، فضای موردعلاقه جوانان یا نوجوانان نیست. برخلاف مجتمع مسکونی اکباتان، طبیعت و فضاهای سبز مجتمع مسکونی پردیسان به‌هیچ‌وجه پاسخگوی حضور افراد در این مکان‌ها و رفتارهای آنان به لحاظ اجتماعی نیست و فضاهای سبز اندک موجود نمی‌تواند بستری برای ارتباطات و عملکردهای اجتماعی ساکنان و همسایگان باشد. کمبود فضاهای طبیعی، پارک، درخت، فواره، باریکه‌های آب، گل‌کاری و سایر عناصر طبیعی در پردیسان، ناشی از نبود چارچوب و رویکردی جامع در خصوص تأثیرات آن‌ها بر افزایش روابط و تعاملات ساکنان است. چراکه امروزه رویکرد به فضاهای طبیعی و فضاهای سبز شهری در کنار دیگر کارکردهای شهری، می‌تواند سبب افزایش روابط همسایگی و پویایی اجتماعی ساکنان گردد؛ رویکردی که به‌هیچ‌وجه در مجتمع مسکونی پردیسان عملی نشده است. این امر سبب شده تا القای حس «مکان اجتماعی» در بیرون از خانه برای ساکنان سلب گردد و همسایگان روابط اجتماعی اندک خود را به داخل‌ها انتقال داده‌اند. در نتیجه با تسلط محیط انسان‌ساخت بر محیط طبیعی و آرامش‌بخش، روابط اجتماعی و همسایگی ساکنان حالت مصنوعی و موقت به خود گرفته است.

در انتها با توجه به یافته‌های تحقیق پیشنهادهایی به منظور توسعه روابط همسایگی در ارتباط با طبیعت ارائه می‌گردد. البته با توجه به اینکه مجتمع پردیسان در مقایسه با مجتمع اکباتان وضعیت نامناسبی دارد، پیشنهادها در ارتباط با پردیسان ارائه شده است:

- با توجه به اینکه در مجتمع پردیسان اراضی خالی بسیاری وجود دارد، اختصاص این اراضی به فضاهای سبز و طبیعی می‌تواند به عنوان بستری برای حضور ساکنان باشد.

- استفاده از عناصر طبیعی (مثل آب و آبشار، فواره، حوضچه‌های آب، درختان و گل‌های متنوع و...) در فضاهای طبیعی و سبز به منظور جذابیت محیطی و جذب ساکنان.
- جانمایی نیمکت، آلاچیق و سایه‌بان‌های متناسب با محیط و در نظر گرفتن فضاهایی به‌منظور استراحت ساکنان به خصوص بانوان و خانواده‌ها در فضاهای سبز و طبیعی موجود.
- افزایش امکانات جاذب جمعیت در فضاهای سبز و طبیعی موجود مانند وسایل ورزشی، پارک کودکان، وسایل سرگرمی، بازی، خرید و...

منابع و مآخذ:

۱. ایمانی، ب.، فیروزی مجنده، ا.، کانونی، ر. ۱۳۹۵. پراکنش مکانی فضاهای سبز و اولویت‌بندی تناسب اراضی با هدف مکان یابی بهینه‌ی پارک (مطالعه موردی، شهر اردبیل). فصلنامه آمایش محیط، ۳۷(۱۰): ۶۵-۹۸.
۲. باباپور، ه. ۱۳۷۸. بررسی راه‌های نگه‌داشت و توسعه باغ‌ها و فضاهای سبز شهری. مجله شهرداری‌ها، ۵(۱): ۷۲-۶۰.
۳. بهرام سلطانی، ک. ۱۳۸۱. مجموعه مباحث و روش‌های شهرسازی، محیط‌زیست. چاپ اول. انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران. ۲۴۷ صفحه.
۴. توسلی، غ. ۱۳۶۲. مشارکت اجتماعی در شرایط جامعه آنومیک، رابطه آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی با مشارکت اجتماعی تهران. چاپ اول. انتشارات دانشگاه تهران. ۳۷۴ صفحه.
۵. خالقی‌نیا، س. ۱۳۸۸. بهره‌برداری از اصول معماری سبز با رویکرد به مفاهیم معماری سنتی ایران در طراحی خانه مسکونی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته معماری. دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین. ۲۷۹ صفحه.
۶. رهنمایی، م. ۱۳۸۲. توان‌های محیطی ایران. چاپ اول. مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران. ۳۹۲ صفحه.
۷. سوزنچی، ک.، تریوه، س. ۱۳۹۰. بازطراحی بوستان‌های محله‌ای با تأکید بر توسعه روابط اجتماعی میان ساکنان محله. فصلنامه نقش جهان، ۱۱(۱): ۱۲۹-۱۰۷.
۸. صادقیان، ن. ۱۳۸۳. محله سالم، اساس رعایت توسعه پایدار شهری. چاپ اول. اسرار. ۲۱۴ صفحه.
۹. صالحی، ا. ۱۳۸۶. نقش برنامه‌ریزی و طراحی محیطی در پارک‌های شهری امن. سومین همایش ملی فضای سبز و منظر شهری. سازمان شهرداری‌ها و دهرداری‌های کشور. جزیره کیش. ۴ اسفند. ۶۶-۷۹.
۱۰. صدیق سروسستانی، ر. ۱۳۹۱. جامعه‌شناسی شهری. چاپ اول. انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران. ۲۴۶ صفحه.
۱۱. گلابی، ف.، زارع‌زاده‌اردشیر، ل. ۱۳۹۲. روابط همسایگی و احساس امنیت اجتماعی (مطالعه شهروندان شهر تبریز). فصلنامه دانش انتظامی آذربایجان شرقی، ۱۲(۴): ۳۶-۱۹.
۱۲. محمدی، ع.، ارژنگی، ح.، سیدحسینی، م. ۱۳۹۵. رتبه‌بندی توسعه‌یافتگی محلات شهری از نظر شاخص‌های فضای سبز عمومی با استفاده از مدل‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره در محیط GIS. فصلنامه آمایش محیط، ۴۳(۱۱): ۱۴۶-۱۲۵.

۱۳. مطلبی، ق. ۱۳۸۳. رویکرد انسانی به توسعه پایدار محله‌ای. اولین همایش توسعه محله‌ای، مفاهیم و رویکردهای نظری توسعه محله‌ای. دفتر مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران. ۱۵ اسفند. ۱۲۱-۱۰۸.
۱۴. میرمقتدایی، م. ۱۳۸۸. معیارهای سنجش امکان شکل‌گیری، ثبت و انتقال خاطرات جمعی در شهر، مطالعه موردی: تهران. هنرهای زیبا، ۱۶: ۳۷-۵.
۱۵. نظم‌فر، ح.، عشقی چهاربرج، ع.، عمرانی، م. ۱۳۹۵. تحلیل بافت شهری با استفاده از روش ترانسکت، نمونه موردی: شهر ارومیه. فصلنامه آمایش محیط، ۴۷(۱۲): ۴۵-۶۶.
۱۶. نوذری، ش. ۱۳۸۳. تأثیر طراحی فضاهای باز مسکونی متناسب با شرایط سالمندان در توسعه اجتماع محله. اولین همایش توسعه محله‌ای، مفاهیم و رویکردهای نظری توسعه محله‌ای. دفتر مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران. ۱۵ اسفند. ۶۶-۵۰.
۱۷. وبر، م. ۱۳۷۵. شهر در گذر زمان. شیوا کاویانی. چاپ سوم. انتشارات شرکت سهامی انتشار. ۳۶۶ صفحه.
۱۸. وبسایت شهرک اکباتان (www.shahrak-ekbatan.ir).
۱۹. وبسایت شهرداری قم (www.qom.ir).
20. Araya, R., Dunstan, F., Playle, R., Thomas, H., Palmer, S., Lewis, G. 2006. Perceptions of social capital and the built environment and mental health. *Social science & medicine*. 62(12):3072-3083.
21. Dalgard, O.S., Tambs, K. 1997. Urban environment and mental health: A longitudinal study. *British Journal of Psychiatry*. 171:530-536.
22. Dines, N., Cattell, V., Gesler, W., Curtis, S. 2006. Public spaces, social relations and well-being in East London. First Edition. Joseph Rowntree Foundation Press ۴۳.P
23. <http://greenacrepark.org>
24. https://en.wikipedia.org/wiki/Washington_Square_Park
25. <https://tclf.org/landscapes/greenacre-park>
26. Mass, J., Sonja, M.E., Robert, V., Peter, G. 2009. Social contacts as a possible mechanism behind the relation between green space and health. *Health & Place* 15(2):586-595.
27. Sampson, R.J. 2003. Neighborhood-level context and health: Lessons from sociology. First Edition. Oxford University Press. 164P.

28. Scotland Greenspace (2008). Health Impact Assessment of greenspace: A Guide. First Edition. published by greenspace scotland. 74P.
29. Weich, S., Blanchard, C., Prince, M. 2002. Mental health and the built environment: Cross-sectional survey of individual and contextual risk factors for depression. British Journal of Psychiatry. 180:428- 433.